

حكومـەتـا هـەرێما كوردستانێ – عێراق

وەزارەتا خواندنا بلند و ڤەكولینێن زانستی

زانكویا زاخــۆ – ڤاكولێـتـيـيا پەروەردە

پـشـكـا جوگـرافـی – ئێـڤــاران

راپـــــۆرت لـــدۆر

قــــەزایــا زاخـــــۆ

ئامادەكرنا قوتابیان

رزڤـان سلـمان أبـراهیـم

بـێــوار حسێـن عـبـیـد

اسـیـا خورشیـد تـوفـیـق

سولاڤ مهدى محمد صالح

ب سەرپەرشتیا ماموستایێ بابەتی

م. طاهر حسن عبدالرحمان

❖ ناڤەروک

- **پێشـــەكـــی**

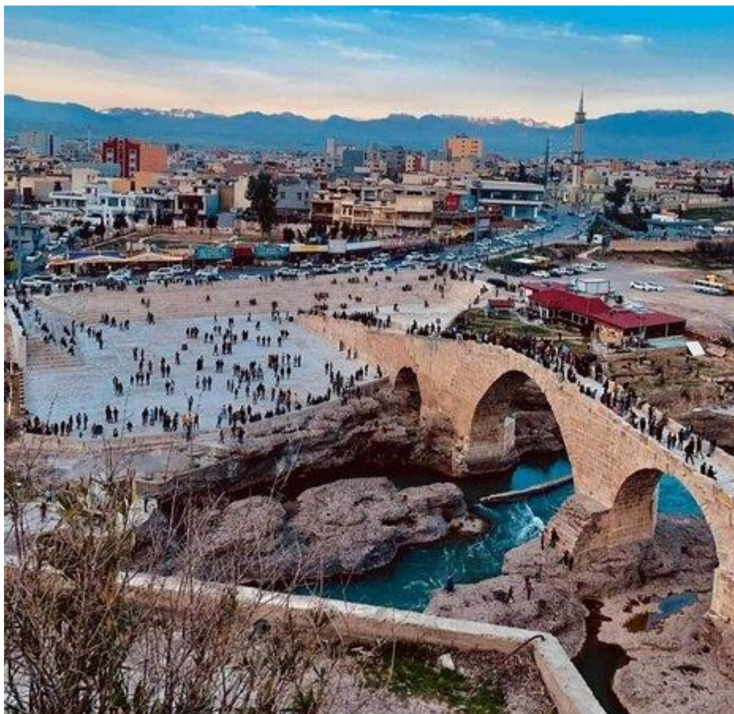
ئەڤ راپورتە هاتییە ئامادەکرن چەند پێزانینەکێن کورتن لسەر بـاژێرێ زاخو , وەكی جهێ زاخو ناڤ و مێژوویا زاخو و هندەک شینوارێت زاخو یێن کەڤن , حەز کرنا من بو هەلبژارتنا ڤی بـابەتی ژبەر هندێ بویە داکو پتر پێزانین لدەف من پەیدا ببن لسەر بـاژێرێ من یێ جوان و شری , کو جهێ ژ دایک بونا من هەروسا داکو ئەس پتر شارەزابم د مێژوویا بـاژێرێ خودا ب تایبەت شینوارێن زاخو , لێ بو دەستکەفتنا ژێدەران دکێم بین , ژبەر هندێ من بکورتی بەحسێ چەند پێزانینەکان کریە هەروسا ژبەرکو ئەڤە جارائێکێ یە ئەس بکارەکێ ژ ڤی جوری رادبم لەوما ب تێروتەسەلی پێزانین نەهاتینە بەحسکرن .

ئەڤ ڤەکولینە بڤی شێوەی هاتیە بەرهەڤکرن , ژ دوو بەشا پێک هاتیە , و دبەشێ ئێکێ دا بکورتی جهێ زاخو ژلایێ جوکرافی , و ناڤلێکرنا زاخو , و مێژوویا زاخو هاتیە بەحسکرن , و دبەشێ دوویێدا شینوارێت گرنگ یێن کەڤن ل زاخو هاتین بەحسکرن وەکی پرێن زاخو , و کەلهێن زاخو , و ئاشێن ئاڤێ لڤی بـاژێری .

- ## بـاژێرێ زاخۆ

قەزا زاخۆ ل باكۆرێ رۆژئاڤایێ كوردستانا باشۆرە و ل دويـرترين دەڤەرا باكۆرێ عيراقێ يە، نێزيكی 114 كيلومەتران ژ باكورێ ميسل و دكەڤيتە روژئاڤايێ باكۆرێ پارێزگەهێ ب دويراتييا 58 كيلۆمەتران ژ بـاژێرێ دهوكێ(سەنتەری) يا دويرە، ب دويراتيا 400 كيلۆمەتران ژ پايتەختێ ئيرقێ يا دويرە.

زاخۆ وەكو بـاژێر دكەڤيتە لايێ ژێريا روژئاڤایێ سپنەيێ سنديا يێ ناڤدارە ب ئاخا خۆ بو چاندنێ، ژلايێ باكووری ڤە هەڤسنوری دگەل وەلاتێ توركيا، و ژلايێ روژهەلاتی ڤە دگەل سنورێن دەڤەرداريیا دهوكێ و ئامێديێ يە، ژ ئاليێ روژئاڤا ڤە توركيا بەر ب رووبارێ ديجلە، وێ و سنوورێ وەلاتێ سوريا جۆدا دكەت. ژ ئاليێ باشووری ڤە چيايێ بێخێری و دبن دا دەشتا سلێڤانەيانە.زاخو ژ وان بـاژێرێن جوانە كو دكەڤيتە سەر رۆبـارێ خابووری و دكەتە دوو بەش و ب درێژاهيا(4كـم) دناڤ دا دچيتە خوارێ. زاخۆ بـاژێرەكێ كوردستانێ يە، دكەڤيتە دناڤبەرا چيايێ بێخێری و خامتيری دا نێزيک خالا تو خيبی يا (ئيبراهيم خەليل)ییە، رويبارێ خابويری د ناڤ زاخۆ را دبۆريت، پرا دەلال ديارترين خالا نياسينا زاخۆ يە.

- **ناڤێ زاخۆ**

هەمی دیتن و بۆچوون بۆ ناڤکرنا زاخۆ ل سەر ڤەرێژێت دیروکێ و زمانڤانی هاتبوونە ئاڤاکرن و نێزیکییەک ژی ل ناڤبەرا وان دیتن و بۆ چوونان هەیە، نەخسمە کو پتربیا وان پشتا خۆ ب دیرۆکێ، پاشی ب ژیواری و هندەک جاران ژی ب رویدانێ گەرمکرینە، هەربو نموونە ل سەر وان بۆچوونان: ناڤکرن ژ دەستەیا پەیڤا کوردی (زێ خوین) ئانکۆ رووبیارێ خوینێ هاتییە سڤککرن وەک ئاڤرِی بو رویدانەکا گرنگ یا ل وی جهێ چێبووی و خوین لێ هاتییە رێژتن، هەروەسا قەشە(أنستا سماری الکرملی) گۆتییە کو پەیڤا (زاخۆ) رامانا وێ (سەرکەڤتن)ە، ئانکو پەیڤا (زاخۆتا) رامانا وێ (سەرکەڤتن)ە، تشتێ پشتەڤانییا ڤێ رامانێ دکەت پەیڤا (زاخ) یا زمانێ کوردییە کو رامانا وێ (هێز و موکۆمی)یە، د ڤی ئاراستەیی داهۆزانڤانێ کورد ئەحمەدێ نالبەند دبێژیت:(چوومە زاخۆ زاخ مە دا خۆ)، ئانکو (چوومە زاخۆ و ل وێرێ من خۆ گورج و گشت کر و ب هێز کەڤتم).

ڤەزا زاخۆ بازێرەکێ ب ناڤ و دەنگە ژلایێ دیرۆکی ڤە، چەندین رویدانێت دیروکی لێ قەومینە، گەلەک جاران تخویب و گرێدانا وێ ب دەستهەلاتێت حوکمدارڤە هاتیە گوهارتن، ژ لایێ خاندن و زانا و پێشڤەچوونا زانستێ دینی ڤە، کۆمەکا زانایێت کورد الێ خاندییە و دەرس داینە فەقەیان.

دیارترین زانایێت دینی ژ وانەبێژ و مەلایێت مزگەفتێت زاخۆ: (مەلا یونسێ زاخویێ، مەلا ئەحمەدێ کورێ عەبدلخالقێ ئاکرەیی و گەلەکێت دیتر ...)

• جهێ شووینەواری ل زاخۆ

گەلەک شوینوار ل زاخۆ هەنە و فەرمانگەها شوینوارا ل دهوکێ نێزیکی(159) جها لێ دەست نیشانکرینە وەک حهێن شووینواری سەنتەرێ باژێرێ زاخو و دەڤەرێن بسەر ڤە، چەندین جهێن شوونەواری و دێروکی لێ هەنە وەکو (پرا دەلالێ، کەلا زاخۆ، کێستە، کەلا قوباد پاشا، کنێسا جوویا و سیلاڤا شرانشێ و شکەڤتا بهێرێ چەند جهێن دیتر، زێدەباری قشلێ و پرا گوندکی).

مزگەفتا زاخۆ یا مەزن ل سالا 641 کوچی پشتی ڤەکرنا ئیسلامێ ل عێراقێ

پرا دەلال ژ جهێن زاخۆ یێن ناڤدار پرادەلالە لسەر روبارێ خابووری هاتیە چێکرن، درێژاهیا وێ (114مەترە) و بلنداهییا وێ (15,5 مەترە) و ژ پێنج قەنتەرا پێک دهێت، پرا دەلالێ یان ژی پرا بەری ئێک ژ شوونەوارێن کەڤن و دیرۆکی یێن زاخۆیە، نیشانا کەڤناتیا باژێرییە، ب دروستی دیرۆکا دانانا ڤێ پرێ نەهاتیە زانین و هەر ژێدەرک ب رەنگەکی ئاماژە پێکریە. پەرتووکا (المرشد الى موطن الاثار والحضارة) یا هەردوو شوونەوارناسا تەها باقر و فوئاد سەفەر، چاپا بەغدا 1966 دبێژیت:سەردەمێ ڤێ پرێ ب دروستی ناهێتە زانین. گوتنا ڤان هەردوو شووینەوار ناسان کووراتی و دۆمدرێژیا ژیێ پرێ یە د دیروکێ دا، دەربارەی ڤێ پرێ (همرتین) دبێژیت: رۆمانییە، (ئاسکیف) دبێژیت: ژ ئالیێ(سلۆکس) یەک ژ سەرکردێن ئەسکەندەرێ مەقدونی ڤە هاتیە چێکرن.

شوونەوار ناس عبدولرەقیب یوسف دبێژیت: ئەڤ پرە ب تایەکێ شوونەواران دهێتە نیاسین کو تایبەتە ب کوردستانێ ڤە، ل دەڤەرێن دەشتێ یێن ئیراقێ نین، ناڤبری د ئەنجامێ دیتنەڤا چەند هێمایەکا وەک یێن: روژێ، طاوسی، شاهەکی و ژنەکێ، سەرێ گای و هەسپی و یێن دی، گەهشتیە وێ باوەریێ ئەڤ پرە ل سەردەمێ دەولەتا ئەشکانی(فرثی) یا (247 بەری زایین – 227ز) هاتیە چێکرن و دوور نابینیت ئاڤەکەرێ وێ فەرهادێ دووێ شاهێ ڤێ دەولەتێ بیت یێ ل سالا 129 یان 127 بەرێ زایین دەولەتا سلجوقی ژ ناڤبری. ب هەر رەنگەکێ هەبیت دیرۆکا پرێ دزڤریتە ڤە دوورتر ژ سەد دو سەد سالان بەری زایینی.

• ديتنا ناڤێ زاخو د مێژوويێ دا

مێژوويا بـاژێری ب درستی ناهێه زانین میر جەلادەت بەدرخان دیارکریە کۆ باژێرەکێ گرنگ بوو سەردەمێ (گوتیا) لێ یا دروست سەرکردێ یونانی زەینە فون 401 بەری زایین دەمێ دگەل لەشکەرێ خۆ ڤەگەریانە وەلاتێ خو دوێ دەڤەرێ دا دەرباز بوویە و گوتیە خەلکێ جهێ کوردانە، هەروەسا داناڤ باژێرێ زاخویێ نهو دا تاخێ کێستە هەیە کو چەندین شوونەوار و دراڤ و پەیکەرێن سەردەمێن ئاشوری و یونانی و ئیسلامێ لێ هاتینە دیتن، ژێدەر دبێژن: کێستە باژێر یان باژێرکەکێ سەردەمێ ئاشوریانە.

هەروەسا لسەردەمێ ئیسلامێ ژی ناڤێ زاخو نە ئینایە، بەلێ هەموویان ناڤێ حەسەنیە(الحسنیة) ئینایە کو دکەڤیتە ناڤبەرا مووسل و گزیرتا بۆتان، هەر وەکی وان ئاماژە پێکری و هەموو ژی پێکهاتینە ل سەر ڤێ چەندێ کو حەسەنیە هەمان باژێرێ زاخویێ ئەڤرۆیە و هەژییە بێژین هێژ ئاخەک ل زاخۆ ب ناڤێ حسێنیکێ هەیە.

زاخۆ وەک قەزایەکا پارێزگەها مووسل مایە هەتا ل 27 گولانا 1969ێ دگەل ب پارێزگەهکرنا دهوکێ بوویە قەزایەکا سەر ڤێ پارێزگەها نووی ڤە، سالا قەزابوونا وێ دزڤریت بو سالا 1864ز ل ریکەفتی 3-7-1864 بوویە قەزا دگەل شێوازیت جودا جودا یێن دەستهەلاتێ ئانکو 167 سالا بوویە قەزا.

هەژی گوتنێ یە ل ریکەفتی ب فەرمی بوو ئیدارەکا سەربەخو

- ## ئابووریێ بازێریێ زاخو

دەڤەردا ریا زاخۆ ژ ئالییێ ئابووریڤە یەک ژ قەزایێن دەولەمەند و پر خێر و بێرە، دەڤەرەک دەولەمەند ب ئاڤێ و عەردێ وێ ج دەڤەرێن دەشت و چ چیا هاریکارن بۆ هەموو رەنگێن بەرهەمێن چاندنێ و د هەموو وەرزێن سالێ دا دگەل خودانکرنا هەموو رەنگێن گیانەوەرێ مالی، هەروەسا دەڤەرا زاخۆ ب سامانێن کانزاییێ و ژێر عەردی ب تایبەت نەفتێ دەڤەرەک دەولەمەندە و د سالنامەیێن ئوسمانی یێن سالا 1892-1893ێ دا ئاماژە ب بوونا ژێدەرێن نەفتێ ل دەوروبەرێن زاخۆ کریە و پشتی سەرهلدانا 1991ێ حکومەتا هەرێما کوردستانێ گرنگی ب ڤێ واری دایە و دەست ب پرۆژێن گەریان ل دووڤ نەفتێ و ئینانە دەرا وێ ژ پرۆژێ تاوکێ ل دەڤەرا زاخۆ کریە، پێشبینی دهێتەکرن دەمەکێ نە دوور سامانێ نەفتێ یێ ڤێ دەڤەرێ ببیتە ژێدەرەکێ ب هێزێ ئابووریا کوردستانێ. وێ چەندێ ژی ژبیر نەکەین کوز اخو ئێک ژ دەرگەهێن بازرگانییێن کوردستانێ و ئێراقی یە دگەل جیهانێ.

- ## رێژا ئاکنجییێت بازێری

هژمارا خەلکێ وێ یێن سەنتەرێ دەڤەردارییێ یێ دژین، پترە ژ 165,000 هزار کەسان لدووڤ ئامارا 2010، و ئامارا سالا 2015 هژما خەلکێ زاخو دگەهشت 185,700 بەرامبەر ئامارێن سالا 1975ێ کو 50 هزار کەس لێ دژیان ل دەستپێکا سالێن حەفتیان ژی هژمارا خەلکێ وێ دگەهشتە 63 هزار کەسان، ژ مارا ئاکنجییێت ڤێ قەزایێ بگشتی ل دویف ئامارێن دەستەکا هەرێمدارییێ یا سالا 2018 دگەهیتە 303,015 کەسان، ئاشکرایە زاخۆ وەکو هەر بازێرەکی کوردستانێ د پێشڤەچوونێن مەزن و بوونەکا بەردەوام دایە.

- ## رووبەرێ بازێری

رووبەرێ قەزایێ ب گشتی(1,521,51کم^2)، یێ ناڤەندا قەزایێ ژی دگەهیتە(11,86کم^2) بلنداهیا وێ 4444مەترە، 1457 پێ یە ، ژبەر کو هەر د کەڤن دا بازێرەکێ ستراتیژی بوویە، ل سالا 1864ێ ل سەردەمێ ئوسمانیان بوویە دەڤەردا ریا و هەتا نۆکە چەندین گوهورینێن ئیداری ب خۆ ڤە دیتی نە.

- **جهێ جوگرافیێ دەڤەرێ**

ژ لایێ هیلا دریژاهیێ ڤە دکەڤیتە هیلا (41.42) پلە

ژلایێ بازنا پانیێ ڤە دکەڤینە بازنا (37.9) پلە

دەستپێکا دامەزراندنا دەولەتا ئێراقێ و هەتا نۆکە وەکو دەڤەردار 42 کەسان لێ کار کریە. زاخۆ ئێکە ژ وان قەزایێن مەزن و ژ سەرجەمێ 175 گونداتنێ 48 گوند د ئاڤانە دگەل 10 کومەلگەهان.خەلکێ زاخۆ و بێن ل دەوروبەرێن وێ دژین، موسلمان و مەسیحی و ئێزدینە و ل ڤێ دەڤەرێ 134 مزگەفت و 25 کەنیسە و ئێک پەرستگەها ئایینی ئێزدیان لێ هەنە.

• یەکێن کارکێری ل دەڤەر دارییا زاخۆ

وەکو یەکێن کارگێری ل دەڤەر داریا زاخۆ ژ سێ ناوچا پێک دهێت ژ ناوچەیێن

1- باتیفا　　**2- دەرکارێ**　　**3-رزگاری**

ل دەڤەرداریا زاخۆ ژی دڤێ قوناغێ دا چەندین پروژە هاتینە ئەنجامدان وەک د وارێ پەروەردە و فێرکرنێ دا ئاڤاکرنا ئاڤاهیێن کولێژێن پەروەردە و بازرگانی دگەل پشکێن ناڤخۆیی، دوارێ جادە و رێک پران د چێکرنا جادا تاوکێ ب درێژاهیا 15کم ، جادا ئیبراهیم خەلیل، جادە و پرابێدارێ و چەندین جادە و مەیدانێن ناڤخۆیی، ژ پروژێن ئاڤاهیان ژی ئاڤاکرنا ئاڤاهێن سەروکاتیا ساخلەمیا زخۆ، بەنکا زاخۆ، کوچکا هونەری لسەر رووبەرێ (6هزار مەتر دووجا)، هژمارەکا خواندنگەهان، و کومەلگەها ئیبراهیم خەلیل و ئاڤاکرنا چەندین خانیا بۆ مەسیحیان و ئاڤاکرنا کەنیسەکێ.

- **زمانێن سەرەکی لڤی بازێری**
  - زمانێ سەرەکی کوردی
  - زمانێ سریانی
  - زمانێ عەرەبی

ئێکەم ئوتێل ل زاخو هاتبیتە ڤەکرن ل سالا 1946 ب ناڤێ خابوور هاتبوو ناڤکرن

ئێکەم ستودییا وێنەگرتن ل زاخو هاتبیتە ڤەکرن ل سالا 1962 بوویە.

ئێکەم کەس ژ زاخو هاتبیتە دامەزراندن وەک وەزیر حازم بەک بوویە ل سالا 1950.

• تاخێن بازێرێ زاخو

هژمارا تاخێن زاخۆ دا لدوڤ بەرفرەهیا نوکە تێدا دهێتە دابەشکرن بو 71 تاخان و ژوان تاخێن بەرچاڤ :

- تاخێ بێدارێ
- تاخێ بێدارا کەڤن
- تاخێ کوندک
- تاخێ سەبعەنیسان
- تاخێ ئاشێ جەمی
- تاخێ سێمالکا
- تاخێ مهندک
- تاخێ برایەتی
- تاخێ کارێز
- تاخێ رکاڤا
- تاخێ بدرخان
- تاخێ شعبانیکێ
- تاخێ سەرهلدان
- تاخێ دوزدە ملان
- تاخێ بارزان

• ناڤەندێن خاندنێ ل زاخۆ

زانكويا زاخو زانكويەكا حكومى يە، ئێك ژ ناڤەندێن خاندنێ يێن گرنگ ل زاخو دهێتە هژمارتن ل سالا 2005 بەرێ بنياتى بۆ هاتە دانان و ل سالا 2010 ڤەبوويە و هاتيە ڤەكرن لسەر دەستێ سەروكێ هەرێمێ د وى سەردەمێ دا، شيانا وەرگرتنا 2600 قوتابيان هەيە ب هەمى بەشێن خوڤە كو پێك دهێت ژ چار كوليژا بەرەوام د بەرفرهبوونێ دا يە:

- كوليژا زانستى
- كوليژا پەروەردە
- كوليژا زانستێن مروڤايەتى
- كوليژا ئەندازيارى

پەیمانگەها زاخو یا تەكنیكی ئەوژی ناڤەندەكا دی یا خاندنێ یە ل سالا 2002 هاتیە ڤەكرن لسەر دەستێ سەرەكێ هەرێمێ د وی دەمیدا ژ نەهـ بەشێن خواندنێ پێك دهێت

- **بەشێ بانك**
- **سیستەمێ كومپیوتەری**
- **ژمێریاری**
- **روپیڤان**
- **گاركیری كار**
- **پترول**
- **نەخۆشەڤانی**
- **شلوڤەكرنا نەخوشیان**
- **پاراستن و ژینگەه**

- دەستبكارێن سازیێن حكومیێن زاخو ل سالا 2015

سازیــێــن حــكـــومی	ناڤێ رێڤەبەریــێ
رێـڤـەبــەریـیا ساخلەمیا زاخۆ	قەرەنی سەعید عەبدوللا
رێـڤـەبــەریـیا پەروەردێ	نەزیر یوسف تاهر
رێـڤـەبــەریـیا ئەوقافێ	سەعید عەبدلرحمان حەمید
رێـڤـەبــەریـیا گەشت و گوزارێ	چیا ئەمین ئوسمان
رێـڤـەبــەریـیا كارەبێ	خالد سالح حەسەن
رێـڤـەبــەریـیا چاندنێ	سەعید سەلمان فندۆ
رێـڤـەبــەریـیا سایلۆیا زاخۆ	سەربەست عەبدلستار مووسا
رێـڤـەبــەریـیا گەنجینێ	شەوكەت ئەحمەد محمد
رێـڤـەبــەریـیا گومركا زاخۆ	حەمید عەبدال عەلی
رێـڤـەبــەریـیا چاڤدێریا چڤاكی	ئەحمەد محمد ئەحمد
رێـڤـەبــەریـیا رۆشنبیری و هونەری	دلخاز مووسا محمد
رێـڤـەبــەریـیا شەهیدان و ئەنفالكرییان	محمد حاجی ئەحمەد
رێـڤـەبــەریـیا باجا خانووبەران	صالح عەبدالرەحمان تەییب
رێـڤـەبــەریـیا باجا داهاتی	ئەحمەد جەمیل
رێـڤـەبــەریـیا بازێرڤانییا زاخۆ	بشار مونیب مەحمود
رێـڤـەبــەریـیا ڤەگوهاستنێ	حەسەن ئیبراهیم تەمەر
رێـڤـەبــەریـیا ئاڤا زاخو	هەوار عەبدلسەلام تاها
رێـڤـەبــەریـیا خانەنشینییا زاخۆ	فازل عەبدوللا عوبەید
رێـڤـەبــەریـیا ئاسایشا زاخۆ	فەرحان شەفیق عەلۆ
رێـڤـەبــەریـیا راهێنانا پێشەیێ	جۆتیار خدر تاهر
رێـڤـەبــەریـیا توومارکرنا خانووبەرەی ل زاخۆ	یونس محمد ئەحمەد
فەرمانگەها بارێ شارستانی	دلێر ئەحمەد محەمەد
رێـڤـەبــەریـیا ئامارا زاخۆ	رەمەزان سەعد سلێمان

فەرمانگەها دادنڤیسیيا زاخۆ	سەوسەن غازی عبدلئەمیر
فەرمانگەها دارستانێ	فوئاد حەسەن فەرمان
بجهـئینەرێ دادوەری	خدر محەمەد حەسەن
سەنتەرێ ڤیتێنەری	رەشید ئیسماعیل محەمەد
سەنتەرێ چاڤدێرییا بازرگانی	داخاز حسێن عەبد
سەنتەرێ ڤەکولینێن چاندنێ	حسێن محەمەد عەلی
سەنتەرێ شوونواران	محەمەد ئەحمەد مستەفا
سەنتەرێ ئاهێن خوارنێ	خالد ئەحمەد محەمەد
پوستە و گەهاندن	یوسف علی غازی
نڤیسینگەها مافێن مرۆڤی	موئەییەد جاسم محەمەد
سەنتەرێ وەرزش و لاوان	شەمدین عبلرحمان یوسف
پەرتووکخانەیا گشتی	عەبدلجەلیل خەلیل
تایێ باخچە و دارستان	ئیسلام سلێمان عەلی
هۆبا تاقیگەها و ئاڤاهییان	ولیەم تیۆدۆر ئەرمیا
نڤیسینگەها توند و تیژییا دژی ژنان	شڤان سەعد ئوسمان
بنگەهێ پولیس کارەبا زاخۆ	رائد عەلی حاجی ئەمین
پشکا پولیسان	شەعلان ئەحمەد مستەفا
پشکا هاتن و چوونا زاخۆ	خەلات کامل محەمەد
پشکا بەرەڤانیا شارستانی	زیاد بەیار خەلیل
پشکا پولیسێن دارستان و ژینگەهێ ل زاخۆ	رائد شەعبان عەبدۆ محەمەد
بانکا خانووبەرەی	محمەمەد زەکی عەبدلسەلام

بانكا خابوور	سەوسەن یوسف
بانكا هیزل	فەهمی ئیسماعیل رەمەزان
بانكا دەلال	ڤیان عەبدوللا سەعید
هۆبا ئاڤا ژێر عەرد	محەمەد یاسین عەبدوللا
هوبا ئاڤدانێ ل زاخۆ	سەلمان محمد جەهوەر

• بــكـورتی

ل دوماهیا ڤێ راپورتێ ئەس گەهشتمە چەند راستیەکان لسەر بازێرێ زاخو , بو من دیاربی کو زاخو بازێرەکێ هەرە کەڤنارو دیروکی یە , ژ کەڤن وەرە جهەکێ ستراتیژی بویە و بیە جهەکێ بازرگانی , و ب ئاخ و ئاڤاخو وسەقاییێ خو بویە جهەکێ گرنگ بو کشتوکالیێ , دیسان ب دەهان جهێن شینواری ل زاخو هەنە , ئەڤە ژی شارەزای و شارستانیا زاخو بو مە دیار دکن , ونوکە ئەو جه یێن بوینج هێن شینواری , هەروسا ب ئامادەکرنا ڤێ ڤەکولینێ بو من دیاربی کو ژ کەڤندا خەلکێ زاخو شارەزا و کارکەرو دەست رەنگین بین گروڤەژی لسەر ڤێ چەندێ ئە و شینوار و ناعور و ئاشێن ئاڤێ و تەحینێ بین د کەڤندا ل زاخو , و گەلەک تشتێن دی ل زاخو هاتینە دروست کرن , و دنوکەدا ژی زاخو ئێکە ژ قەزایێن گرنگێن هەرێمێ .

- ## ژێـــــدەر

1- پەرتووکا ئینسکلۆپیدیا پارێزگەها دهۆکێ سەرنقێسەر و سەرپەرشتێ گشتی موسەدەق تۆڤی بەرگێ حەفتێ باژێر و گوندێن پارێزگەها دهۆکێ سالا 2017 لاپەر 203 هەتا 231

2- پەرتووکا چوومە زاخۆ بۆ تەماشە ئەحمەدێ نالبەند سەرەدان و پێگوتنێن هوزانڤانی ل زاخۆ یا سەرنقێسەرێ وێ ئیسماعیل بادی چاپخانەیا گازی یا سالا 2020 لاپەر 36 هەتا 41 PDF

3- پەرتووکا رێبەرێ پارێزگەها دهۆکێ یا سەرنقێسەرێ وێ موسەدەق تۆڤی و ئیسماعیل بادی چاپا ئێکی ل سالا 2010 چاپخانا هاوار-دهوک لاپەر 93 هەتا 103 PDF

4- مالپەرێ ویکیبدییا
https://ar.wikipedia.org/wiki/%D8%B2%D8%A7%D8%AE%D9%88

5- مالپەرێ معریفه
https://www.marefa.org/%D9%82%D8%B6%D8%A7%D8%A1_%D8%B2%D8%A7%D8%AE%D9%88

6- مالپەرێ موصوع
https://mawdoo3.com/%D9%85%D8%AF%D9%8A%D9%86%D8%A9_%D8%B2%D8%A7%D8%AE%D9%88